

ÖRKELLJUNGA
KOMMUN
Socialförvaltningen

MAS KVALITETSHANDBOK

FÖR GOD OCH SÄKER VÅRD

Rutin vid dödsfall

RIKTLINJE

RUTIN

Dokumentnamn: Rutin vid dödsfall			
Framtagen av: Marianne David (MAS)	Gäller from: 2015-03-15	Gemensam med Regionen:	Gäller egen regi: ☒ Ja ☐ Nej
Godkänd av: Gabriela Arvidsson (Socialchef)	Gäller tom: Tills vidare	☐ Ja ☒ Nej	Gäller privat regi: ☐ Ja ☒ Nej

Revisionshistorik

Datum för revidering och uppdatering	Beskrivning
2023-04-17	
2023-05-02	Tillägg angående läkemedel

Bakgrund

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30) omfattar hälso- och sjukvård omhändertagande av avlidna. Omhändertagandet ska kännetecknas av hälso- och sjukvårdslagens innebörd om en vård på lika villkor och att vården ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Hälso- och sjukvårdens uppgifter ska fullgöras med respekt för den avlidne samt med hänsyn och omtanke till närstående (Patientsäkerhetslagen, SFS 2010:659).

Den kommunala hälso- och sjukvården ansvarar för omhändertagande av de som avlider på särskilt boende, i bostad med särskild service och korttidsplats, samt i ordinärt boende med insatser från den kommunala primärvården. Ansvaret gäller till dess att den avlidne överlämnats till begravningsentreprenör för kistläggning. Den kommunala hälso- och sjukvården har ingen uppgift vid oväntade dödsfall när den avlidne inte erhåller insatser från den kommunala primärvården, men kan ge råd och stöd till omvårdnadspersonal. Om omvårdnadspersonal kommer hem till en person som är avliden ska 112 ringas och enhetschef/ sjuksköterska informeras.

Fastställande av dödsfall

Enligt lagen om kriterier för bestämmande av människas död (SFS 1987:269) är en människa död när samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort. En människas död ska fastställas av en legitimerad läkare med hjälp av indirekta eller direkta kriterier. För en patient som avlider genom hjärtstillestånd fastställs döden med hjälp av indirekta kriterier genom en klinisk undersökning för att säkerställa varaktigt hjärt- och andningsstillestånd. En läkare får fastställa dödsfall utan att personligen ha gjort den kliniska undersökningen om dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd med förmodad begränsad överlevnad eller om kroppen uppvisar uppenbara dödstecken. Förutsättningarna

för att en läkare ska få fastställa dödsfall enligt ovanstående är att en legitimerad sjuksköterska har gjort den kliniska undersökningen och meddelat läkaren resultatet samt att läkaren har tillgång till relevanta och aktuella uppgifter. Fastställande av dödsfall med hjälp av direkta kriterier görs vid misstanke om total hjärninfarkt under pågående respiratorbehandling. När ett dödsfall är fastställt ska en läkare skriva ett dödsbevis och dödsorsaksintyg. Tidpunkten för dödsfallet får bestämmas utifrån uppgifter från vårdpersonal, närstående eller andra personer med kännedom om de aktuella omständigheterna.

Förväntat dödsfall

En läkare kan överlåta uppgiften om klinisk undersökning av den avlidne till sjuksköterska inom den kommunala primärvården. Läkaren ska då fylla i blanketten *Underlag för konstaterande av väntat dödsfall*, vilken gäller i en månad från utfärdandet. Den ifyllda blanketten förvaras i journalen på sjuksköterskeexpeditionen på respektive enhet. Sjuksköterska ansvarar för att dokumentera i HSL-journalen om att ställningstagandet gjorts och att underlaget finns.

Vid den kliniska undersökningen ska samtliga kriterier vara uppfyllda; ingen palpabel puls, inga hörbara hjärtljud vid auskultation, ingen spontanandning och ljusstela, oftast vida, pupiller.

Vid förväntat dödsfall ansvarar tjänstgörande sjuksköterska för att:

- Genomföra klinisk undersökning av den avlidne om läkare gjort detta ställningstagande och fyllt i blanketten *Underlag för konstaterande av väntat dödsfall*, samt isåfall fylla i blanketten och kopiera ytterligare två exemplar. Överlämna originalet till patientansvarig läkare samma dag, alternativt nästkommande vardag om dödsfallet inträffat en helgdag. Överlämna den ena kopian till begravningsentreprenör och spara den andra kopian i journalen för arkivering.
- Säkerställa den avlidnes identitet via ID-handling eller via någon som känner den avlidne väl. Förse den avlidne med ett ID-band av plast på vänster handled. Uppgifter som ska stå på ID-bandet är; namn, personnummer, vilket datum personen avlidit, eventuell smitta samt sjuksköterskans signatur.
- Underrätta närstående eller annan kontakt om dödsfallet samt ge möjlighet för de efterlevande att i lugn och ro ta farväl. Informera närstående om att ta kontakt med begravningsentreprenör som ombesörjer transport av den avlidne till bårhus. Om närstående väljer att inte själva kontakta begravningsentreprenör, ansvarar sjuksköterskan för att beställning av transport utförs.
- Närstående ska få möjlighet att samtala med sjuksköterska och/ eller läkare i samband med dödsfallet.

- Dokumentera tidpunkt för dödsfallet, vilken läkare som konstaterat dödsfallet alternativt sjuksköterska som genomfört den kliniska undersökningen, att närstående underrättats om dödsfallet, erbjudande om efterlevandesamtal samt ev. andra åtgärder.
- Avsluta pågående åtgärder, HSL-uppdrag och hälsoplaner och markera patienten som avliden i verksamhetssystemet. Skicka meddelande till upprättad grupp för information till berörda deltagare i patientens vård och omsorg (sjuksköterska, arbetsterapeut, fysioterapeut, biståndshandläggare, enhetschef/ samordnare och avgiftshandläggare).

Vid naturligt dödsfall (ej förväntat) ansvarar tjänstgörande sjuksköterska för att:

- Kontakta patientansvarig läkare dagtid vardagar och övrig tid jourhavande läkare för överenskommelse om hembesök för konstaterande av dödsfall, vem som underrättar närstående eller annan kontakt och när omhändertagande av den avlidne kan påbörjas.
- Om sjuksköterska inom den kommunala primärvården ska underrätta närstående ska information ges om möjlighet för de efterlevande att i lugn och ro ta farväl och om att ta kontakt med begravningsentreprenör som ombesörjer transport av den avlidne till bårhus. Om närstående väljer att inte själva kontakta begravningsentreprenör, ansvarar sjuksköterskan för att beställning av transport utförs.
- Närstående ska få möjlighet att samtala med sjuksköterska och/ eller läkare i samband med dödsfallet.
- Dokumentera tidpunkt för dödsfallet, vilken läkare som kontaktats och vad som överenskommit, erbjudande om efterlevandesamtal samt andra åtgärder.
- Avsluta pågående åtgärder, HSL-uppdrag och hälsoplaner och markera patienten som avliden i verksamhetssystemet. Skicka meddelande till upprättad grupp för information till berörda deltagare i patientens vård och omsorg (sjuksköterska, arbetsterapeut, fysioterapeut, biståndshandläggare, enhetschef/ samordnare och avgiftshandläggare).

Misstanke om onaturligt dödsfall

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, exempelvis pga misstanke om yttre skada eller förgiftning av någon annan person, olycksfall eller självmord ska läkaren anmäla dödsfallet till polisen. Om det finns misstanke om självmord ska medicinskt ansvarig sjuksköterska informeras för bedömning/ utredning om händelsen ska anmälas till IVO enligt Lex Maria.

Om det saknas uppgifter om närstående

Om det inte finns uppgift om närstående kontaktas polisen som kan hjälpa till att spåra dessa. Vid polisiärt ärende tar polisen över ansvaret att meddela närstående. Polisen ansvarar även för underrättelse vid rättsmedicinsk utredning. Om sökandet efter närstående

är resultatlöst eller om ingen kontakt kan nås med dem överlämnas ansvaret för detta till socialtjänsten.

Omhändertagande av den avlidne

Omhändertagandet av den avlidne ska kännetecknas av värdighet och genomföras varsamt utifrån den avlidnes och de efterlevandes önskemål avseende exempelvis klädsel/ svepning, värdesaker och smycken samt religiösa önskemål etc. De närstående ska erbjudas delaktighet i omhändertagandet. Sjuksköterskan ska finnas tillgänglig som stöd för omvårdnadspersonal och kan vid behov och möjlighet bistå vid omhändertagandet. Den avlidne kan, om omständigheterna tillåter, kvarstanna i hemmet i ett par dygn för att närstående ska ha möjlighet att ta farväl.

Transport av den avlidne

För transport av en avliden som omfattas av kommunal hälso- och sjukvård kontaktas önskad begravningsentreprenör eller Beställningscentralen.

Om den avlidne har implantat, som exempelvis pacemaker, defibrillator, insulinpump eller nervstimulator med batteri, så utgör dessa en risk för explosion vid kremering. Sådana implantat får tas bort även om det strider mot den avlidnes eller närstående vilja mot att göra ingrepp i kroppen (HSLF-FS 2015:15). Vid obduktion och vid borttagande av implantat beställs transport via Region Skånes beställningscentral (se nedanstående tabell). Vid transport för rättsmedicinsk undersökning ansvarar polismyndigheten för transporten.

Plats för dödsfall	Beställning av transport	Transport till	Fakturering
Ordinärt boende med kommunal hemsjukvård eller särskilt boende	Enligt respektive kommuns rutin	Bårhus	Enligt respektive kommuns beslut
Ordinärt boende	Beställningscentralen 046-275 29 00 (dygnet runt)	Bårhus	HSN betalar, fakturakostnaden vidarefaktureras till dödsbo
Avliden med implantat eller transplanterat	Beställningscentralen 046-275 29 00 (dygnet runt)	Bårhus	Regionservice
Ordinärt boende inskriven i slutenvård ASIH	Beställningscentralen 046-275 29 00 (dygnet runt)	Bårhus	ASIH-fakturan går dit patienten är inskriven för slutenvård

Närstående har alltid rätt att helt själva ordna med transport, och således beställa denna från vilken begravningsentreprenör som helst. I dessa fall uppstår ett avtalsförhållande och ett betalningsansvar direkt mellan dödsboet och transportören, utan att kommunen berörs. Kommunens ansvar upphör när kroppen, på uppdrag av de närstående, överlämnats till

transportören. Om närstående väljer att inte själva kontakta begravningsentreprenör åligger ansvaret kommunen att beställa transport. Om den avlidne bor i ordinärt boende utan insatser från den kommunala primärvården åligger ansvaret Region Skåne att beställa transport.

Läkemedel

Den avlidnes läkemedel tillhör juridiskt dödsboet, men sjuksköterskan kan erbjuda sig att ta hand om läkemedlen för kassation till apoteket. Erbjudandet och överenskommelsen ska dokumenteras i patientens journal. Om det finns narkotikaklassade läkemedel bör sjuksköterskan informera närstående om att dessa läkemedel omfattas av narkotikalagstiftningen, vilket innebär att det är olagligt att inneha dessa utan en individuell ordination. Om närstående avböjer hjälp med återlämning till apoteket för kassation ska det dokumenteras i patientens journal.

Svenska palliativregistret

Alla dödsfall ska registreras i Svenska palliativregistret. Patient som avlider i ambulans ska registreras i kommunens register. Dödsfallsenkäten fylls i tillsammans med personal som varit involverade i vården.

Stöd från annan organisation

Vid oväntade dödsfall där den avlidne inte tillhör den kommunala primärvården, har Svenska kyrkan ställt sig positiv till att stödja anhöriga, när så önskas. Kontakt kan tas med präst i den församling där den avlidne är folkbokförd.

Även kommunens POSOM-grupp kan ställa upp som anhörigstöd. Gruppen står i ständig beredskap och larmas via räddningstjänsten på telefonnummer 042-33 75 40.

Styrdokument

Hälso-och sjukvårdslagen (SFS 2017:30)

Patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659)

Begravningsförordningen (SFS 1990:1147)

Lag om kriterier för bestämmande av människas död (SFS 1987:269)

Socialstyrelsens föreskrifter om kriterier för bestämmande av människans död (SOSFS 2005:10)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m. (SOSFS 1996:28)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder i hälso- och sjukvården vid dödsfall (HSLF-FS 2015:15)

Socialstyrelsens meddelandeblad, *"Nya föreskrifter om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården"*

Handbok för omhändertagande av dödsfall utanför vårdinrättning i Skåne ([Handbok dödsfall utanför vårdinrättning \(skane.se\)](#))